

Oponentský posudek magisterské diplomové práce *Martiny Chvátalové Politické divadlo Falka Richtera v postdramatickém kontextu*

Oponent: Mgr. Martin Pšenička, Ph.D.

Martina Chvátalová ve své diplomové práci sáhla po jednom z předních současných německých dramatiků a divadelníků Falku Richterovi. Chvátalová ve své práci nikoli neoprávněně přijímá názor, že Richterova tvorba je politicky angažovaná. Nepřekvapí nás proto, že se pokouší v úvodních kapitolách zařadit Richterovo dílo do širších souvislostí německého politického divadla, jehož tradici nachází nejen v činnosti Piscatorově nebo Brechtově, nýbrž v osvícenství, které v německém prostředí přišlo s pojetím divadla jako morální instituce. Chvátalová, vědoma si složitosti a nejednoznačnosti pojmu politické divadlo, ale nezůstává pouze u historického vymezení pojmu. Pokouší se za pomoci osvědčeného dua německých teoretiků – H.-T. Lehmann a E. Fischer-Lichte – postihnout jeho proměnlivost synchronně v souvislosti s tzv. postdramatickým paradigmatem, s nímž se pojí Lehmannovo chápání politického divadla, jež se projevuje především v rovině „politiky vnímání“. Druhou část práce tvoří analýzy vybraných Richterových her a konečně i projektu *Trust*.

Základním rysem práce Martiny Chvátalové je – ač zpracovává téma silně politicky a kriticky zacílené – nekritické a poněkud pohodlné přijímání již hotového a již pojmenovaného, u něhož se nemohu ubránit dojmu jakéhosi splňování úkolu. Historicko-teoretický úvod je tak jakýmsi eklektickým opláštěním práce, které má prokázat autorčiny znalosti a zároveň usnadnit cestu k Richterově tvorbě. Chvátalová spoléhá na několik oborových autorit, jejichž stanoviska poměrně konzistentně prezentuje a nejspíš předpokládá, že si čtenář tato stanoviska bude dosazovat do analýz Richterových her. Nejde o postup nijak špatný a vlastně poměrně častý. Otázkou je, jestli jde o postup inspirativní, provokující k novému hledání. Lehmannova a Fischer-Lichte (Mendělejevova) tabulka prvků – jakési sítko aplikovatelné na cokoli ze současného divadla – už je poněkud obehnanou písničkou, jakkoli opět není nic špatného na tom ji využít (záleží spíš na tom, jak se využívá).

Historický exkurz, který začíná značně zeširoka u antické polis, se – v jisté touze po napsání úvodu k fenoménu politického divadla – rozpadá do dílčích sond postihujících dílo Piscatorovo, Brechtovo, Weissovo aj. Opět se neděje nic špatně, soupis je to veskrze bezchybný. Jen si čtenář nepřestává klást otázku, proč tento soupis již sepsaného a daleko pečlivěji analyzovaného, zejména tehdy, když s ním v části věnované Richterovi není pracováno. Argument, že jde o vykolíkování prostoru, z něhož vyrůstá i Richterovo dílo, se mi s ohledem na zvolený formát zdá příliš slabý.

Nejpřínosnější z úvodních kapitol je ta, jež se věnuje pojmu „politické divadlo“ a jeho současným formálním i obsahovým proměnám. Naopak zcela kontraproduktivní je kapitola Postdramatické divadlo, která se snaží shrnout a obhájit – proč? – Lehmannův koncept a estetiku performativity E. Fischer-Lichte. Shrnutí problematičnosti této části: eklektičnost, spoléhání na již hotové, struktura – domnívám se, že by bylo daleko přínosnější zapojit historické a teoretické poznatky přímo do analýzy Richterovy tvorby, která by zároveň tyto poznatky prověřila.

Kurzorické intermezzo práce – lyrická variace na téma generace X, pojem, který ve stejnojmenné knize zpopularizoval již v roce 1991 kanadský spisovatel Douglas Coupland, a generace Y – předchází části výhradně věnované Richterově tvorbě.

Chvátalová jde i v této části cestou spíše menšího odporu, což bezděčně potvrzují autorčina slova: „V následující kapitole se věnuji charakteristice Richterovy poetiky na základě četby vybraných, chronologicky řazených dramatických textů: *Bůh je DJ*, *Electronic city*, v rámci cyklu *Systém* uvedené hry *Pod ledem* a konečně hry *Výjimečný stav*.“ (s. 52) Chvátalová nejprve informativně představí tvůrčí osobnost Falka Richtera, jeho názorová východiska, tvorbu dramatickou i režijní. Následují slíbené charakterizace Richterových dramatických prací, v nichž si Chvátalová všímá především kritického zaměření Richterových her, zejména dekonstrukce medializované skutečnosti (rozostření hranice mezi realitou a fikcí), inscenování reality, ideologie konzumu, znejistění či fragmentarizace subjektu, indifference, dehumanizace či jakási „améboizace“ bytí pod vlivem nových technologií apod., ve zkratce tzv. postmoderními problémy – jakési již vyčpělé postmoderní ševelení a brblání, které bychom stejně dobře mohli vyčíst u Sennetta stejně jako u Baudrillarda a jiných kritiků a filozofů současnosti.

Nejpřínosnější z celé práce je část věnovaná projektu *Trust* – multimediální performanci, na níž spolupracoval Richter s nizozemskou tanečnicí Anouk van Dijk. Přírnost části spočívá především v tom, že se autorka nezabývá pouze textovou předlohou, nýbrž scénickým tvarem, což je v práci, která se obrací na Lehmannovo pojetí postdramatického divadla a Fischer-Lichte estetiku performativity, naprosto nezbytné. Chvátalová nicméně inscenaci příliš neanalyzuje – namísto analýzy volí poměrně podrobný popis, který doprovází spíše arbitrárními osobními interpretacemi dílčích aspektů či aplikací Lehmannova a Fischer-Lichte konceptů. V této části se nejvíce projevuje výrazný nedostatek práce – kontextové zasazení Richterovy tvorby do širších souvislostí současného německého divadla (drobné odkazy na Castorfa, resp. na práci Anety Pavlíčkové, či na Sarah Kane, bohužel nestačí). Evokace performance je ale pro naše prostředí přinejmenším užitečnou zprávou (na rozdíl od charakterizace textů, které jsou víceméně dostupné v češtině).

Práce Martiny Chvátalové splnila úkol – byla napsána diplomová práce, která splňuje požadavky, které klademe na práce tohoto druhu. Navrhuji ji k obhajobě s hodnocením velmi dobře.